

Els conflictes a les hores de patis i menjadors escolars

Nit Puche Quesada*

Carme Trinidad Cascudo**

Aquest article es centra en analitzar els conflictes que sorgeixen durant les hores de pati als menjadors escolars en els centres educatius catalans, principalment dins l'etapa escolar d'educació primària obligatòria. Fa una aproximació als conflictes que poden aparèixer en aquests espais socials i es centra en una de les conseqüències que pot produir si no es gestiona correctament: el bullying. Finalment, l'article aporta una visió innovadora en la que es pretén introduir la cultura de mediació per a la resolució de conflictes en aquests espais i tractar el bullying, per tal de crear una millor convivència i afrontar els conflictes d'una manera més positiva.

Una passejada pels patis i menjadors

Personalment, després de conviure amb diverses persones encarregades de gestionar patis i menjadors de diferents centres educatius, he observat que molts dels conflictes que es poden trobar dins els centres educatius, es generen o esclaten en aquests espais; moments de trobada entre diferents persones de diferents edats, sexes, cultures, etc. Sovint aquests companys m'han manifestat la preocupació per atendre i gestionar de manera educativa els conflictes que sorgeixen, ja que en molts casos es pot observar violència verbal i física. Els conflictes són molt variats: originats per motius externs al centre com per motius interns a l'escola, ja sigui per conflictes interpersonals (amb un altra persona) o intrapersonals (amb nosaltres mateixos), o per conflictes intragrups (dins el mateix grup) o intergrupals (entre diferents grups). Tots els conflictes i les seves respectives conseqüències poden ésser visibles o invisibles, en el sentit que alguns es poden veure i analitzar, i d'altres estan molt amagats com l'exclusió social i bullying, que porta implícit pors, vergonyes, etc, que dificulten l'expressió del conflicte.

Per aquest motiu he decidit centrar-ho en aquests espais, perquè essent conscient que les persones conviuen a diari amb els conflictes, també seria bo educar en la resolució d'aquests conflictes de manera no violenta, entenent que sinó treballlem aquestes problemàtiques es fan més grans. Com diu Romero (2000), dins els centres educatius hi ha un currículum directe (matèries) i un currículum ocult (valors, normes, etc.), que en els darrers anys i des de les aules s'ha treballat per a millorar-lo. Ara bé, diu Escriche (2015), que els infants passen més de 525 hores durant tota l'educació primària al pati, fent que superi el nombre d'hores lectives en llengua estrangera, per exemple. Per tant, el temps de pati i menjador és igual d'important i educatiu que les hores lectives de classe i és per això que veig oportú aprofitar aquests espais no només perquè sigui un temps lúdic sinó per aprendre,

educar, fer prevenció de conflictes i donar habilitats als infants i professionals per gestionar els conflictes que puguin tenir en aquests espais de forma creativa i constructiva. L'escola és un entorn per educar i, per tant, s'ha de fer en tots els espais que hi participen els nens i nenes. És complicat, com veiem, que l'escola pugui dedicar recursos i professionals a satisfer totes les demandes que hi hagin, però és necessari uns mínims de coneixements i formació perquè no acabin essent escoles de supervivència, sinó que generin millores individuals i socials, tant a dins de l'escola, com posteriorment, a fora, que és quan es veuen els resultats de l'educació actual.

La pedagoga Marín (2010) comenta que els patis de les escoles són els espais de llibertat per als alumnes i on afloren més les emocions. Així doncs, és l'espai on poden interactuar i relacionar-se lliurement, sense la presència propera dels adults. És aquí, doncs, on es poden veure les habilitats socials dels infants, ja que és el moment on diferents edats es relacionen, nois i noies de diferents països, religions: on es comparteixen espais de jocs i, per tant, hauria de ser un lloc per aprendre a cooperar, a ser més empàtics i assertius, a jugar i aprendre el valor de l'equip, etc. A més a més, és un espai on es pot treballar molt la creativitat i la imaginació a través dels jocs, un punt important que a dia d'avui s'ha de tenir en compte quan parlem d'infants, ja que el joc és una eina de creixement molt important. Per aquest motiu, tot el que es treballa als patis i als menjadors servirà, o almenys s'ha d'intentar, per ajudar-los a crear una base als infants i prevenir problemes en un futur.

Per altra banda, l'estudi del 2010 fet per la Fundació Jaume Bofill "Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives", explica que actualment en moltes escoles catalanes aquests espais són precaris (molt petits per tantes persones), precaris en disseny i precaris en equipaments. Són poc confortables i amb escassa natura al seu voltant, sobretot en les escoles de ciutats. Reclama que els patis haurien de ser espais plens de vitalitat, intimitat i tranquil·litat, i ara per ara, generalment hi ha espai únicament per a l'esport. Així doncs, aquests són algunes motius més que fomenten els conflictes als patis segons la Fundació Jaume Bofill.

Tal com s'ha dit unes línies més a munt, alguns dels conflictes que poden tenir els infants, poden arribar a produir conseqüències visibles o invisibles i aquest és el cas del bullying. Agafant la definició que fa el Síndic (2006) sobre el bullying, s'entén com l'agressió de manera reiterada sobre una determinada persona (víctima) dins del grup d'iguals. Els agressors, el fet de no reconeixes com a tal, els ajuda a situar-se en un terreny de legitimitat de la pràctica agressiva, per això els agressors veuen aquests actes com bromes i mai ho viuen com una infracció o que fan mal algú. Una de les característiques del bullying és que aquestes pràctiques agressives verbals o físiques solen ser grupals. Els actes considerats part del bullying es duen a terme tant dins les aules com als patis i menjadors, i als espais de fora el centre educatiu. Per tal que aquestes accions no vagin augmentant, és important que des dels moments de temps lliure que és quan els infants estan relaxats puguem estar atents a aquests actes per poder-los detectar a temps i treballar-los.

Propostes

Fent un recull dels punts anteriors, algunes de les propostes que poden ajudar a millorar els espais de menjador i patis dels centres educatiu són el clima moral de les escoles, que tal com diu Puig, J.M., Martín X., Escardíbul S., Novella A.M. (2000), tota institució té una influència en la formació moral i social de cada usuari: les formes organitzatives, l'estructura de poder, les normes, els canals de participació, etc., faran que hi hagi una estructura moral o un altre en el centre. Per altra banda, la professora Park (2018) proposa que tots aquells professionals que estiguin en contacte amb els infants potenciïn la creativitat a l'hora de construir un ambient intel·lectual que estimuli i activi el pensament dels infants. Proposa el pensament invers per tal de crear una discussió als infants amb la intenció que transformin activament els errors que fan al dia a dia en una oportunitat d'anàlisi i reflexió. Identificar i explorar-les causes dels conflictes i desenvolupar estratègies o solucions creatives seria una manera de començar a treballar aquests conflictes. I per dur a terme tot aquest treball de conflictes als pati i menjadors seria bo potenciar la cultura de mediació, donar a conèixer els beneficis que hi ha tant per a les parts protagonistes del conflicte com per les persones que els envolten. Quan es treballa la mediació, durant tot el procés i abans no s'arriba a un acord, hi ha un treball molt interessant de reflexió intel·lectual i emocional molt important i necessari per afrontar el conflicte present i els futurs amb èxit.

Com es pot observar, cal una implicació de tot el personal educatiu per treballar els conflictes als patis i menjadors, i tal com s'explica en un anàlisi de conflictes entre iguals en les escoles d'educació primària de Lleida (2016), el 57% del personal docent no es sent preparat per afrontar els conflictes que sorgeixen. Les intervencions que duen a terme majoritàriament són en situacions de robatori, intimidacions o violència física, i en canvi, tots aquells conflictes relacionats amb l'exclusió social, el bullying o xantatges es veuen desbordats. El motiu pel qual es veuen desbordats és la falta de formació per a treballar de manera educativa aquests conflictes. Per tant, és fonamental una bona formació i sensibilització dels docents enfocada en la resolució de conflictes, on es treballin les emocions ja que això serà la clau de tot conflicte. Com millor la capacitat de gestió de les emocions, millor la resolució de conflictes. Per tant, depenent de com es gestionin les emocions que produeixen els conflictes, l'evolució del conflicte serà un o altre. A més segons, Bisquerra (2014), una major capacitat de gestió de les emocions va lligada a un millor rendiment escolar i un estat emocional menys vulnerable dels infants. Per altra banda, també seria bo treballar l'assertivitat i l'empatia, totes dues habilitats claus per a la resolució dels conflictes. I finalment fomentar una cultura de mediació, on s'engloba i es treballa els punts anomenats anteriorment.

Per últim, és important que el centre vagi en mateixa direcció i que les intervencions no siguin intervencions aïllades i puntuals sinó que estiguin integrades al centre. Així ajudarà a reduir els conflictes i les conseqüències que aquest produeix, com el bullying, i afavoreixin un benestar personal i social de l'alumnat i la comunitat educativa.

Bibliografia

- BISQUERRA, R. (2000): *Educación emocional y bienestar*. Editorial Praxis, Barcelona.
- FILELLA, G., ROS-MORENTE, A., RUEDA, P., SOLANO, A., MINGUELLA, E. (2016): *Anàlisi de conflictes entre iguals en les escoles d'educació primària*. Revista de Educación Social. N.23.
- PUIG, J.M., MARTÍN X., ESCARDÍBUL S., NOVELLA A.M. (2000): *Cómo fomentar la participación en la escuela. Propuestas de actividades*. Editorial Graó, Barcelona.
- ROMERO C. (2000): *Mediación escolar*. Centre Pau i Treva: quadern d'estiu núm.2, Barcelona.
- SÍNDIC DE GREUGES DE CATALUNYA (2006): *Convivència i conflictes als centres educatius*.

Webgrafia

- ESCRICHE E. (2015): *Al patí no tan sols s'hi juga a futbol*. Recuperat de https://www.ara.cat/societat/Al-pati-futbol-contra-bullying_0_1367263307.html
- MARÍN I., MOLINS C., MARTÍNEZ M., HIERRO E., ARAGAY X. (2010): *Els patis de les escoles: espais d'oportunitats educatives*. Recuperat de <http://www.fbofill.cat/sites/default/files/525.pdf>
- PARK E. (2018): *Asking students to plan bad behavior*. Recuperat de https://www.edutopia.org/article/asking-students-plan-bad-behavior?utm_source=Edutopia+Newsletter&utm_campaign=276255f59c-EMAIL_CAMPAIGN_030718_enews_askingstudents&utm_medium=email&utm_term=0_f72e8cc8c4-276255f59c-791992301

* Nit Puche Quesada, graduada en Educació Social per la UDG, estudiant del màster de mediació familiar i dret privat a la UAB. Autora.

** Carme Trinidad Cascudo, mentora.